

Милош Шобајић

**МОЈИХ
ДЕВЕТ
ЖИВОТА**

M
Vukotić
Media

фeбpуap, 2021.

Милош Шобајић

МОЈИХ
ДЕВЕТ
ЖИВОТА

M
Vukotić
Media

фeбpуap, 2021.

Мојој сунурузи Мају Искјерго

*Свуда сам йрошао, живео девей живоша.
Само, за разлику од Караваша, никої нисам убио.
Бар не у живошима којих се сећам.*

Стајао сам усред ојромној житној поља, у северној Грчкој, које се простирало далеко, све до хоризонта са ниским брдима. Свуда у крућ, докле досјева пољед, видим само то злаћно море, које се шаласа полако и валовито. То зрело житио, прекривено плавим небом, било би ми једини приказ који видим, да ми пољед не стоји прикован на младој жени са коврцавом, црном косом, обученој у једношавну, дућачку, белу хаљину, која стоји недалеко од мене и проверава зрелост зрна на злаћним штабљикама, па ми их пошом приноси са осмехом. Не могу да одвојим пољед са њеној лица и сунчаној осмеха, па не ледам шта ми пружа, већ је само ледам, као некакво јараво сунце које живи усред злаћној поља, и сшежем јој шаке које ми је принела, пришискајући их на моје труди. Осећам неојраничен јорив да је од свакој зла зашћићим и вечно пазим. Док стојимо тако приљубљени, и њој и мени полазе сузе из очију, навиру без икаквој објашњивој разлоја.

ОД ПАПУКА ДО ПАРИЗА

Чини ми се да сам, у овом једном свом животу, проживео много више различитих судбина, затварајући за собом врата после сваког периода, као да је свако то искуство било сасвим довољно да се испуни цео један живот. Осећао сам на крају сваког од тих живота да сам заиста умро, да бих се поново, као Феникс, опет рађао, потпуно нов и спреман да идем даље. Од дана кад сам се родио у снегом завејаној планини Папук, у Славонији, па до данас, док седим и пишем овај текст, у топлом стану, у Палмотићевој улици, у Београду, протрчао сам кроз ружне и лепе догађаје, кроз смрти и радости, успехе и падове, у којима сам успевао увек да се изнова родим и идем напред, трчећи, чини ми се.

Мирјана, Мира, моја мајка, била је раскошна, риђоко-са лепотица, као Рита Хејворт. Не волим Риту, али мајка је била тај тип жене. Једра и здрава Личанка, лепа као Плитвичка језера, са којих и потиче. Била је и остала увек насмејана и ведра као летњи дан. Њена генетика лепоте, наставила се преко женске линије, њене ћерке Љиљане, моје млађе сестре, и унукe Оље, успешне информатичарке, ћерке мог брата Драгана, која је неодољиво слична Мири Ђерић из младих дана, са истим широким осмехом и сунчаним лицем. Мајка је дошла са Плитвица у Београд да се школује. Уписала је средњу медицинску школу и жи-

вела код рођака. Кад је отишла на распуст кући, у Кореницу, почео је рат. А са њим и масовно усташко клање Срба. Фамилија је слала пакете ухапшенима у затвор, не знајући да су одавно мртви, заклани истог дана када су и одведени.

Мајка је, у ствари, побегла од усташког ножа у партизане. Није имала где. Отишла је у шуму међу првима, 1941. године. Али, никад није добила партизанску споменицу и због тога јој је и данас криво, као да би јој та књижица била писана потврда да је активно учествовала и била рањена у рату. Отац није хтео да она има споменицу, из само њему објашњивих разлога. Говорио је: „Шта ће ти то?“

Наравно, он је имао.

Мајка ми и данас помене како због тога тихо пати. Не теши је ни моје обећање да ћемо јој ускоро посветити малу монографију, за њених стотину година живота, далеко лепши документ од споменице. „Хајде, кад сте навалили, али шта ће ми то“, одговара резигнирано.

Мајка и отац су се упознали у рату, тако што јој је он био политички комесар. Догодило се то у Босни, када су тамо стигле црногорске бригаде, а венчали се на славонском ратишту. Ту сам и ја зачет, мислим у селу Воћин, у неком примирју, кад су помешали љубавне сокове да би ме створили. Они нису били стално заједно током ратних дана. Некада сам оца често питао: „Кад сте ратовали у Славонији, зашто нисте кренули да ослободите Јасеновац?“

Није имао одговор.

Ратовали су, заиста, око логора смрти, без идеје да би могли да ослободе тај најсвирепији логор на Балкану и спасу преживеле. Броз је сигурно веома добро знао због чега је, са својим партизанима, заобилазио у великом луку то стратиште, намењено, пре свега, за покољ Срба, Цигана и Јевреја.

Мајка је дуго била уз Врховни штаб. Прошла је са њим битке на Неретви и Сутјесци, где је задобила прострелну рану кроз раме. Била је и ратна болничарка, али и глумица у глумачкој трупи при Врховном штабу. Глумила је са Вјеком Африћем, Јожом Рутићем, фотографом Жоржом Скригином... Сачувано је више од педесет Скригинових фотографија, сакупљених у књизи *Раји и њозорница*, на којима, уз велики осмех, позира и моја мајка, пуна ведрине и здравља.

Рођен сам усред зиме, 23. децембра 1944, када су Руси надирали, а Немци се повлачили. Једини сам преживео од 40 беба рођених на планини Папук. Све остале су умрле од хладноће у импровизованој болници. Мене је мајка умотавала у ћебе, у своју одећу, ишла је малтене гола, али жеђ за животом је била јача од мраза који је покушавао да је надвлада. Носила ме је од куће до куће, превијала ме. Каже да сам понекад превртао очима, па сељанке почну да кукају: „Јао, умро!“ А ја ништа, преврнем очима, па се вратим.

На једном пожутелом папирићу, који понекад извучем из фиоке и погледам, пише: „Мирјана Шобајић, родила здраво мушко дијете“. Мајка се сећа да је то било касно слепоподне и да је већ пала ноћ.

Прешли смо последњим организованим превозом преко Драве у Мађарску. Неки Руси су нас аутомобилом пребацили преко скеле. Носила ме је по снегу неколико дана. Понекад би успела да се укрца у камион, руски или наш, или у сељачка кола, па тако од села до села. Стигла је до Београда првих дана јануара 1945. и пријавила да сам рођен у општини Стари град. Тако сам ја рођени Београђанин, иако сам на свет дошао у некој леденој недођији, на Папуку.

Отац је успео да сврати у Београд с фронта, да види мене и мајку, и одмах је отишао у Париз, као војни аташе. Остало је неколико лепих фотографија са оцем, његовом мајком Василијом, сестром Зором и великом фамилијом која је дошла да ме види и да се поново окупи после ратне катастрофе. Било је то на тераси зграде у Улици царице Милице, где смо становали неколико месеци пред тај одлазак у Париз. Отац је дужност обављао са познатим Парижанином из француског Покрета отпора, Љубом Илићем, касније мужем оперске певачице Зинке Кунц. Он и мој отац су пуне три године заједнички радили на репатријацији заробљених југословенских официра из логора у Белгији и Немачкој, у Југославију.

Имао сам четири месеца кад смо мајка и ја отишли за оцем у Париз, војним авионом. Тада се није могло нормално путовати, јер је рат још беснео. Зато смо летели заобилазно, преко Марсеља, па одатле до Париза.

У Француској смо остали док нисам напунио три године. Тамо сам и проходао и проговорио, у нашој кући код парка Монсо. Сећам се тротоара испред куће којим сам први пут закорачио, а мајка ме придржавала. То ми је прво јасно сећање у животу. Мени се тај тротоар чинио као неки огроман, сиви океан, којег сам с напором прелазио, а када га сад погледам, једва да има три метра ширине.

Све је мирисало на велику победу тих година. Имао сам непуних шест месеци, 9. маја 1945, мајка ме је носила на рукама Шанселизеом. Стотине хиљада Парижана било је на Јелисејским пољима, отац је причао како су из бистроа износили бесплатно вино. Пило се, славило.

Оца уопште не памтим из тих париских година, само мајку. И памтим наш повратак у Београд. И тетку Раду, мајчину рођену сестру, моју вршњакињу. Дошла је да живи

код нас, у Француску. Била је рањена током рата у Лици, имала је мали ожиљак од гелера код уста. Тако мала, и она је постала жртва агресије наших вечних непријатеља. Мајка нас је подизала заједно. Била је слатка девојчица, та моја тетка, а само годину дана старија од мене.

Мислим да су врло ретке српске породице које могу да кажу да их је задесила срећа, те нису изгубиле неког свог ближег или даљег рођака, ког су убили наши стари непријатељи из тзв. међународне заједнице. Тако је и мајчин отац Дане погинуо на самом почетку рата, у италијанском авио-бомбардовању Коренице. Задесио се на прагу своје куће када га је усмртио гелер од бомбе која је експлодирала у непосредној близини.

Он је, претходно, дуги низ година провео радећи у Америци. Мајка каже да је, кад се вратио у Лику, несташној деци викао као прави Американац: „shut up!“ Недавно смо дискутовали о њему, размишљајући да је, вероватно, током свог деценијског боравка преко океана и тамо засновао неку породицу. Али, да је то истина, сумњам да би се вратио, већ би вероватно остао да живи са новом породицом. Ко то зна? Свакако су тужне и тешке печалбарске судбине.

Његова супруга, моја баба Боја, из фамилије Прица, преживела је и сачувала петоро деце, две кћерке и три сина. Моја мајка је била најстарије њихово дете. Интересантан податак је да су се њен деда и његов брат звали Мојсије и Аврам. Да ли су били Јевреји, немам никакве податке, али није искључено због имена која су носили. Да су то заиста били, онда бих и ја био Јеврејин по мајчиној линији, што је веома мала вероватноћа.

Не знам зашто је баба Боја послала своје најмлађе дете, Раду, код нас, у Француску. Вероватно због послератног

сиромаштва, али и жеље моје мајке да има поред себе сестру, девојчицу коју је желела да заштити. Рада је ту остала до краја нашег боравка у Паризу. Вратили смо се свих четворо у Београд. Становали смо у Народног фронта 17.

Заједнички смо путовали од Париза до Београда, у великом црном кабриолету „БМВ“, који су мом оцу дали логораши кад им је организовао повратак кућама. Пре тога је припадао команданту логора. Отац га је возио у Паризу и када смо допутовали до Београда предат је у државно власништво. Током пута, кроз прозор сам видео неку огромну планину, претпостављам Алпе. Изгледала је црна и надвијена над нама, као неки циновски монструм. Гледам у ту планину, у то црно чудовиште, и кажем: „Мимо се боји брда!“

Звао сам себе Мимо, па ме је и отац само тако звао целог живота.

Ни мајка, ни отац нису причали о војевању кад смо били деца. Све што сам сазнао, сазнао сам касније, са двадесетак година. Мислим да људи који преживе тешке тренутке не причају о томе, просто потисну сећања. То је случај и са логорашима. Моја прва жена, Лотка, имала је оца Воја, који је био заточеник у Маутхаузену. Он никада ниједну једину реч у кући није проговорио о логору, као да никад у њему није био, вероватно осећајући велику неријатност што је уопште доспео у ропство и у такву понижавајућу ситуацију.

Када ми је отац Воја умирао, нисам био поред њега. Био сам у Паризу. Мој брат Драган га је питао:

– Који ти је био најдражи тренутак у животу?

А он каже:

– Победа у Другом светском рату.

Та генерација победника је заиста била опијена победом.

Мислили су да је то последњи рат у историји и тријумф највеће правде над неправдом и фашизмом. Уосталом, то осећање је преовладало у целом свету. Изгледало је као да је нацизам сломљен. Али, том приликом је направљена и велика неправда српском народу, који је имао аутентичну војску у отаџбини. Она се међу првима супротставила нацизму, а била је, на крају рата, проглашена за поражену и издајничку!? Овакав апсурд се никад не би десио да савезници са Запада нису организовано подржали ову ситуацију, како би спречили српску доминацију на Балкану. Брозова Југославија им је далеко више одговарала, као непријатељ Русије, него српска Југославија. Таква Титова Југославија је била потребна да би је деведесетих година разбили у циљу константног разбијања Србије, које траје све до данас.

Шездесетих, када сам имао између петнаест и осамнаест година, сличан утисак као што је имала генерација мојих родитеља, имао сам и ја. То је био осећај који ми је личио на светлу будућност, нешто попут раја. Ишло се на море, слушали смо италијанску музику на транзисторима, имали гумене душеке за плажу и возили „фиће“. Осећали смо се као да идемо у блиставу будућност и да нико не може то да нам ускрати. И даље смо били несвесно опијени неком врстом благостања у миру који је владао. А онда, крајем тих шездесетих, све се нагло мења и почиње сасвим друга реалност.